

Kunskap, vetenskap, forskning och forskare

Magnus Hansson
Handelshögskolan
Örebro Universitet

Magnus Hansson, CV

Ekon. Dr., Universitetslektor (Ph.D, Ekon. Lic, M.Sc, B.Sc.)
– Forskare och universitetslektor i företagsekonomi vid Handelshögskolan, Örebro Universitet.

- **Forskningsområden:**
 - Företagsnedläggningar (Closedowns),
 - Personalreduceringar (Downsizing)
 - Omstruktureringar (Corporate Restructuring)
 - Human Resource Management

- **Undervisar i:**
 - Marknadsföring,
 - Strategi,
 - Organisationsteori
 - Forskningsmetod

- **Tidigare anställningar:**
 - **Universitetslektor, forskare**
Örebro universitet
 - **Enhetschef.** Företagsekonomi
Örebro universitet
 - **Chef för strategisk utveckling,**
Oman Mobile Oman, 2005 - 2006
 - **Affärsutvecklare,**
Manpower Inc., Mellansverige 2002 - 2003
 - **Kvalitetsansvarig,**
AB Svenska Shell, 1993-1998
 - **Kvalitetskoordinator,**
AB Svenska Shell, 1991 - 1993

- **Fritidsintressen:**
 - Golf
 - Budo (Goshinjutsu och Ninjutsu)
 - Musik (Bruce Springsteen, m.fl.)
 - Matlagning

- Följ mig på Twitter: @CaptainHansson

Mina förväntningar och syn på pedagogik

Förväntningar

Era förväntningar?

- ...
- ...

Mina förväntningar:

- Avbryt gärna!
- Ställ frågor!
- Dela med er av er erfarenhet!
- Delta i diskussionen!

Pedagogik

- Inspiration från antikens Grekland.
- **Dialogen** mellan människor.
 - Information
 - Kommunikation
 - Dialog
- Gemensam och **successiv utveckling**.
 - → **Samskapande** av kunskap.
- Jag bidrar inte med kunskap – skapar **försättningar** för och deltar i en arena för **kunskapsproduktion**

Delkurs: Metod

Föreläsningar

1. Kunskap och vetenskap
2. Problem och design
3. Teori och referensram
4. Kvalitet, urval och datainsamling (Kvalitativ metod)
5. Datainsamling, presentation och analys av data (Kvalitativ metod)
6. Kvalitet, urval och datainsamling (Kvantitativ metod)
7. Datainsamling, presentation och analys av data (Kvantitativ metod)

Lektioner

- Lektion: Granskning av uppsats
- → Underlag finns på Blackboard

- Läsanvisningar
- → Se Schemat i Kronox

- Examineras genom skriftlig tentamen
- Examineras även löpande genom hela kursen vid PM skrivande (den s.k strimman).

Emma Bell hälsar!

Föreläsningen i korta drag

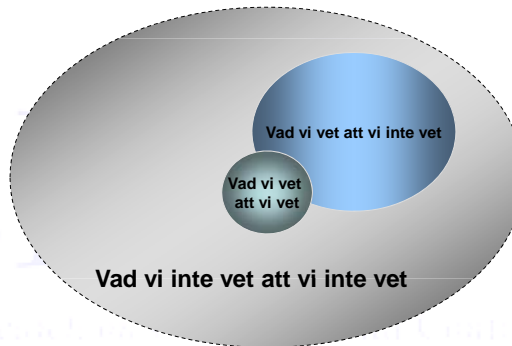
Tema:

- Vad är kunskap?
- Vad är vetenskap?
- Vad innebär det att vara forskare?
- Hur forskar man?
- Vetenskapsteoretisk positionering
- Olika perspektiv inom forskningen

Vad är kunskap?

- Objektiv vs. subjektiv kunskap.
- Praktisk kunskap
- Teoretisk kunskap
- Färdigheter
- Intuitiv kunskap
- Erfarenhetsbaserad kunskap
- Motorisk kunskap
- ...

- Olika vägar för att generera kunskap

Våg eller partikel?

- Vad är ljus?
- Lång debatt huruvida ljus är partiklar eller vågor
- Diskussion om vågornas rörelse genom ether
 - Jmf. Vacuum
- Upptäckandet (sic!) av fotonen.
- → Ljus består av både partiklar och vågor.

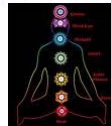
- Det naturvetenskapliga idealet inom samhällsforskningen.
 - Den Objektiva kunskapen.

- Kan man studera eller mäta ett objekt/subjekt utan att förändra det?
- Vem har sett en partikel eller en supersträng?
 - Partikelfysikens teoretiska grundvalar växte fram på 1910-talet (e.g., Einstein)
 - Sociala konstrukt
 - (Ok, man har på senare år kunnat separera och testa på partikelnivå i olika partikelacceleratorer, exempelvis CERN)

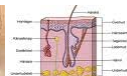
Hjärnan....

- Synapser
- Minnes- och lagringsfunktion
- Använder 10% av sin kapacitet, genom medvetna handlingar
- 90% av allt vi gör sker i det undermedvetna eller genom icke-medvetna handlingar, baserade på erfarenheter och kunskap

Hjärnan och dess kapacitet

- Informationshantering
- Lagringsförmåga
- Kapacitetsbegränsningar?
- Mätningar i antal bits/sekund
 - Telefon: 4.000 bit/s
 - Radio: 16.000 bit/s
 - TV: 400.000 bits/s
 - Ögat: 10.000.000 bit/s
 - Huden: 1.000.000 bits/s
 - Örat: 100.000 bits/s
 - Luktsinnet: 100.000 bits/s
 - Smaksinnet: 1.000 bits/s
 - → Kombinationseffekt om >11 milj. bits/s
 - Medvetandet (det vi upplever) 40 bits/s
 - Jmf. styrkeförhållandet 10.000.000 kr och 40 kr.

Vad är och var produceras kunskap?

Vad är kunskap?

- Praktisk kunskap
- Teoretisk kunskap
- Esoterisk kunskap
- Exoterisk kunskap
- Erfarenhetsbaserad kunskap
 - Tyst kunskap

Var produceras kunskap?

- Forskning
- Genom dialog
- Arenor för kunskapsproduktion.
- I interaktionen med andra människor
- Genom att göra rätt och göra fel.
- ... överallt?!

Journalistik vs. forskning

Journalistik

- Rapporterar och informerar om händelser.
- Beskriver händelser/händelseförlopp.
- Empirinära beskrivningar
- Analyserar/kommenterar händelser.

Forskning

- Beskriver händelser.
- Använder beskrivningar som underlag för analys i syfte att utveckla eller bidra med teori
- Analyserar händelser.
- Analys som bygger på:
 - Teori/er
 - Modell/er
 - Begrepp
- Bidrag **till** teori
- Bidrag **med** teori
- → Teorins roll är central i forskningen.

Universitetet som arena för kunskapsproduktion

- Högsta instansen för utbildning.
 - Från grundutbildning – forskarutbildning.
- Arena för kunskapsproduktion.
- Bredd vs. djup
- Stora valmöjligheter
- Teoretisk kunskap för att omsätta i praktisk handling.
- Praktisk erfarenhet som grund för generering av teoretisk kunskap
- Värdeskapande möten.

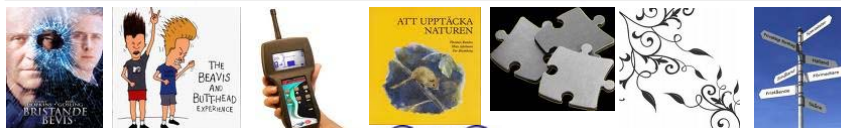

Olika vägar för att generera vetenskapsbaserad kunskap

- Det finns tre principiellt olika angreppssätt forskningsproblem:
 - **Bevisandets väg**, där vägen går från teori till empiri.
 - **Upptäckandets väg** från empiri till teori,
 - **Erfarenhetens väg**, där vägen går från (den personliga referensramen) erfarenheten via, antingen det teoretiska eller empiriska fältet.

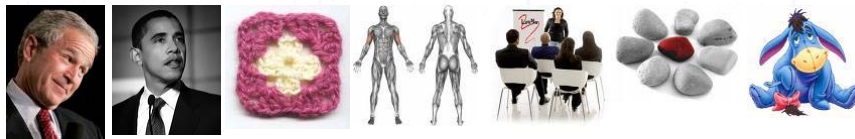
- → Mer om detta i FL 2.

	Teori	Empiri	Teori	Empiri	Teori	Empiri
Bevisandets väg	↓					
Upptäckandets väg		↑				
Erfarenhetens väg			↔			

Vad är kunskap och hur vet vi att den är trovärdig och pålitlig?

- Tyckande vs. faktisk kunskap
- Bevisbördan
- Möjligheter att repetera/återupprepa.
- Strukturerat tillvägagångssätt för att:
 - Samla in information
 - Presentera information
 - Analysera information
 - Dra slutsatser av/om information.
- Granskning av information och kunskap.

Vad är vetenskap?

- Vetenskap är organiserat vetande.
- Förutsättningar för att något skall erkännas som vetenskap:
 - Vetenskapen skall i sig vara prestigefylld.
 - Forskare har ett ansvar
 - Resurser behandlas med hänsyn till anseende.
 - Interna och externa finansiärer
 - Kompetens och prestationer kontrolleras.
 - Kritisk granskning av reviewers och opponenter.
 - Ett speciellt språk existerar (För att avskärma vetenskapen från "vanligt" tyckande)
 - Dock inte ett egenvärde att "skriva akademiskt"

Universitetsmiljön är betydelsefull

- Universitetet är en bevarare av **traditioner**. (Jmf 1088, Universitetet i Bologna, 1477 Uppsala univ.).
- Universitetsmiljön i sig ger en viss **auktoritet och social ställning** i förhållande till andra institutioner.
- Universitetens ställning i kombination med auktoriteten som besitts kan tänkas öka **avståndet till det omgivande samhället**.
- Universitetsmiljön kan innebära en belastning för forskare, vad gäller dess **formaliserade förhållningssätt** och forskning.
- Universitetsmiljön skall **representera en viss kvalitetsnivå** och en förväntan om viss kvalitet på forskning och forskare.
- Universitetsmiljön som **social konstruktion** formar forskare på visst sätt. Utvecklar mer eller mindre gemensamma begreppsapparater (**jargonger**), påverkas till stor del av samma sorts stimuli, påverkas av varandra.
- **Hierarkier** inom universitetsmiljön betyder också en hel del för forskaren med avseende på **tekniskt och strategiskt beroende**.
- Universitetsmiljön kan i sig **likrikta forskningen** med avseende på den hierarkiska organisationen.
- Universitetsmiljön är den som **ger möjligheterna till omfattande forskning**.

Vad bestämmer forskningsuppgiften?

- **Gynnsamma omständigheter**
 - jmf. Jan Johanssons möjlighet att komma till Sandvik för att genomföra sin forskning.
- **Tillfälligheter**
 - Någon som känner någon, vilket leder till viss inriktning eller utforskning av viss bransch.
- Tradition och **historia** inom ämnet som sådant.
- De rådande **paradigmen** inom respektive ämnesinriktning.
- De rådande **forskningsprogrammet** inom institutionen
- **Kontakter**,
 - Tidigare kontakter inom institutionen.
- **Tidigare forskning** inom institutionen.

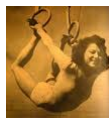

Politiker / statlig finansiering

Vad bestämmer forskningsuppgiften? (forts.)

- **Tvärvetenskapliga forskningsprojekt.**
- **Finansiärer**
 - Till enskilda forskare och till specifika projekt.
- **Empiri,**
 - Hur ser verkligheten ut, vad är intressant att studera ?
- De enskilda forskarnas **erfarenheter** och intresseområden.
- Professorers **inriktning och ambition** med forskningen
- **Förebilder**
 - Andra framstående forskare som ger uppslag och förslag till vidare forskning inom viss inriktning av ämnet.
- **Självförstärkande processer**
 - Framgångsrik forskning leder till vidare forskning inom samma ämne/inriktning.

Vad gör en forskare?

- Söker sanningen?
 - Finns den?
 - Vems är den?
- Läger puzzel?
- Vad tror ni?

Hur blir man forskare?

- Förutsätter ett stort intresse och engagemang!
- Gott sittfläsk!
- Universitetsstudier.
- Kräver normalt att man har studerat upp till Kandidatnivå (3 år) eller och vanligen Magisternivå (4+1 år).
- Ansökan om att bli antagen till forskarutbildning
 - En utbildning för att utbilda personer till att bli just forskare.
- Forskarutbildningen:
 - Läsa kurser (normalt c:a 2 års heltidsstudier)
 - Skriva avhandling (normalt c:a 2 års heltidsstudier)
 - Kombineras vanligen med undervisning.
 - 4 alternativt 5 års studier!

Hur forskar man inom samhällsvetenskap? (e.g., Företagsekonomi, Statskunskap, Sociologi)

- Ambition om att beskriva och analysera olika typer av subjekt, objekt, fenomen, händelser, beteenden, situationer i en social verklighet (om den nu finns).
- En mängd olika metoder och tillvägagångssätt kan användas, två typexempel:
 - Kvalitativa
 - Intervjuer, Deltagande observation, Experiment, Dokumentstudier, etc.
 - Kvantitativa
 - Enkäter, Databaser, etc.

Höga ambitioner och anpassning till en speciell värld

- Många gånger en ambition med avhandlingen att den skall revolutionera
 - Sättet vi forskar på
 - Beskrivningsspråk
 - Teoretisk utveckling
 - Metodanvändning
 - Praktisk nytta
- “En godkänd avhandling är en bra avhandling”
- Form och innehåll
- Akademin som institution.

Vad används forskning till?

- Praktisk nytta såsom:
 - Företag
 - Hur kan vi bättre leda och styra ett företags verksamhet i olika situationer.
 - Hur kan vi bättre förstå en organisations eller individers beteenden?
 - Produktutveckling
 - Jmf. politikers förslag att finansiera 100 spjutspetsforskare för att generera nya produkter
 - Samhällsutveckling
 - Medicinsk utveckling
- Som underlag för undervisning
- Forskning för vidare forskning.
 - Forskningen som en kumulativ process.

Mode 1 och Mode 2

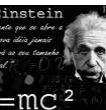
Mode 1

- Kunskapsproduktionen styrs av akademien
- Teoretisk vs. Tillämpad kunskap (praxis)
- Begränsat fokus på spridning praktisk kunskap

Mode 2

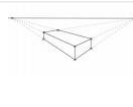
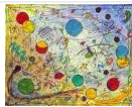
- Kunskapsproduktionen styrs av det gränsöverskridande mellan discipliner, ej begränsat till akademien..
- Nära samband med den kontext som studeras.
- Stort fokus på spridning av praktisk kunskap

- Diskussion om Rigour vs. Relevance
- Är Mode 2 bättre än Mode 1?

Vad är ett paradigim och vilken användning kan man ha av olika perspektiv?

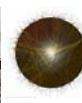
- Perspektiv/Paradigm = **Hur** världen betraktas och **från var** världen observeras (Vilket glasögonpar används för observationen ?)
- **Copernicus**... världen roterar runt solen.
- **Kuhn**... "a complex of commonly accepted values, perspectives and techniques."
- Perspektiv/Paradigm representerar en **referensram** med sina speciella karaktäristika och särskilda antaganden.
- Genom att **använda flera olika perspektiv** kan man skapa en **multi-paradigmatisk analys** kring samma problem eller objekt.
- För att man skall förstå olika synsätt i en diskussion. Varje enskilt perspektiv har sina **specifika antaganden och värderingar** kring vissa nyckelbegrepp (såsom marknad, strategi, individens roll, företagets roll i förhållande till marknaden och konkurrenter.

27

Let's talk business... Exempel på olika typer av perspektiv

- En mängd olika perspektiv på hur affärer skapas (e.g.):
 - Transaktions/Utbytesperspektivet
 - Relationsperspektivet
 - Nätverksperspektivet
- Att använda flera/olika perspektiv för att analysera företag (e.g.):
 - Medarbetarperspektivet
 - Individnivå
 - Gruppnivå
 - Ledningsperspektivet
 - Intressentperspektivet (Externa intressenter (stakeholders) e.g. finansiärer, myndigheter, leverantörer, kunder, etc).
 - Perspektiv utifrån
 - Perspektiv inifrån
 - Perspektiv ovanifrån
 - Perspektiv underifrån
 - Etiskt perspektiv
 - Genusperspektiv
 - ...

ÖREBRO UNIVERSITY

28

Vetenskapsteoretisk positionering

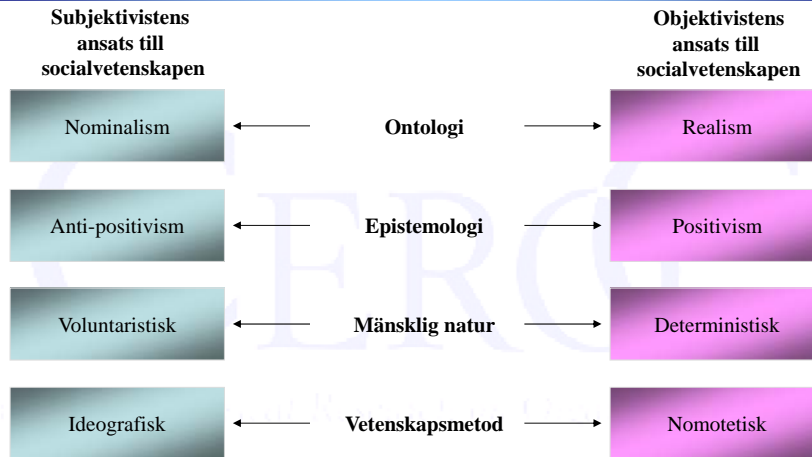
- Den vetenskapsteoretiska positioneringen är viktig, vad gäller klarläggandet av de grundläggande antaganden och avgränsningar som görs till/av det aktuella forskningsperspektivet.
- Etablera och möjliggöra en diskussion på samma analysnivå utifrån gemensamma och samma grundläggande antaganden.
- → Deetz, S. (1996) Describing Differences in Approaches in Organizational Science.pdf

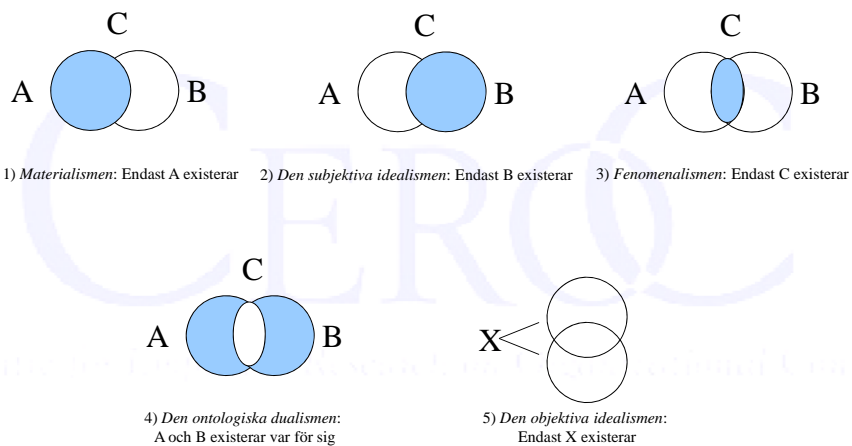
Några knepiga termer/begrepp...

- **Ontologi**
 - Verklighetsuppfattning – uppfattning om hur verkligheten är konstruerad.
- **Epistemologi**
 - Synen på kunskap.
- **Mänsklig natur**
 - Synen på människan och dennes/dennas möjligheter att fatta beslut/påverka sin situation.
- **Metodologi**
 - Synen på metodologin och dess lämplighet i tillämpning för att forska (på specifikt objekt, fenomen, företeelse, händelse, process, etc.).
- → Burrell, G. and Morgan, G. (1979). *Sociological Paradigms and Organisational Analysis – Elements of the Sociology of Corporate Life*. Ashgate: Lancaster England.

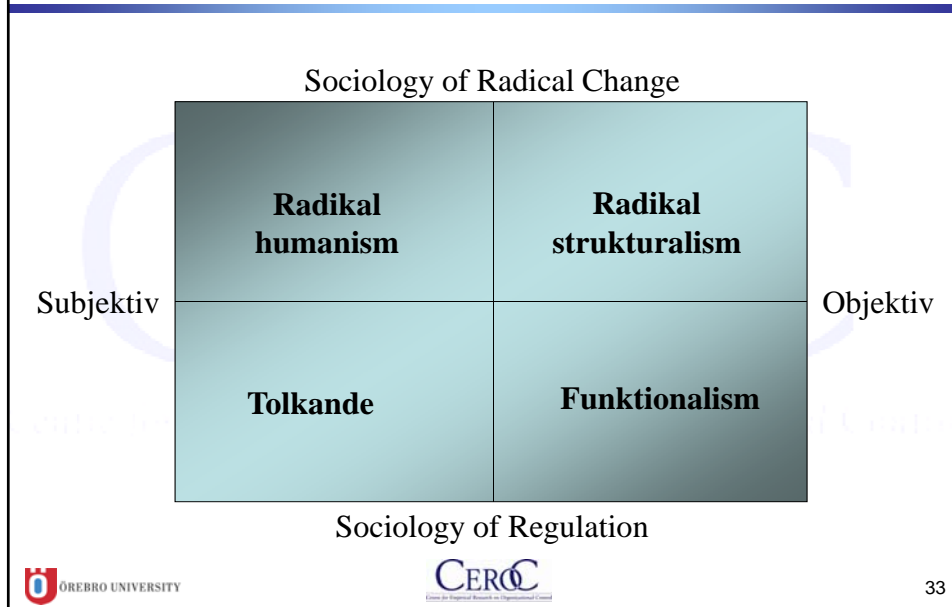
Subjektiva – Objektiva dimensioner

Ontologier

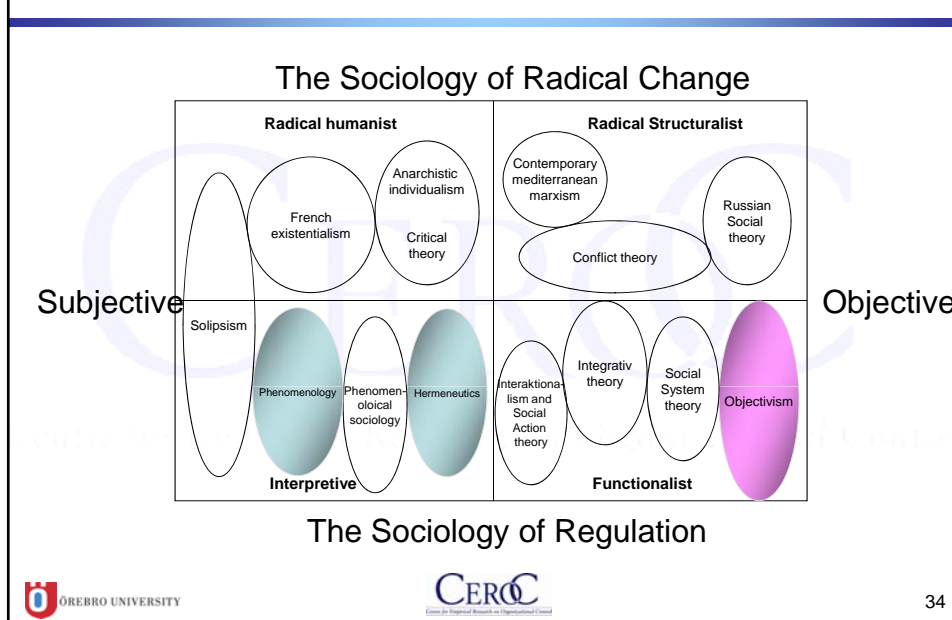

Klassificering av sociologiska paradig inom organisationsanalys (Burrell & Morgan, 1979)

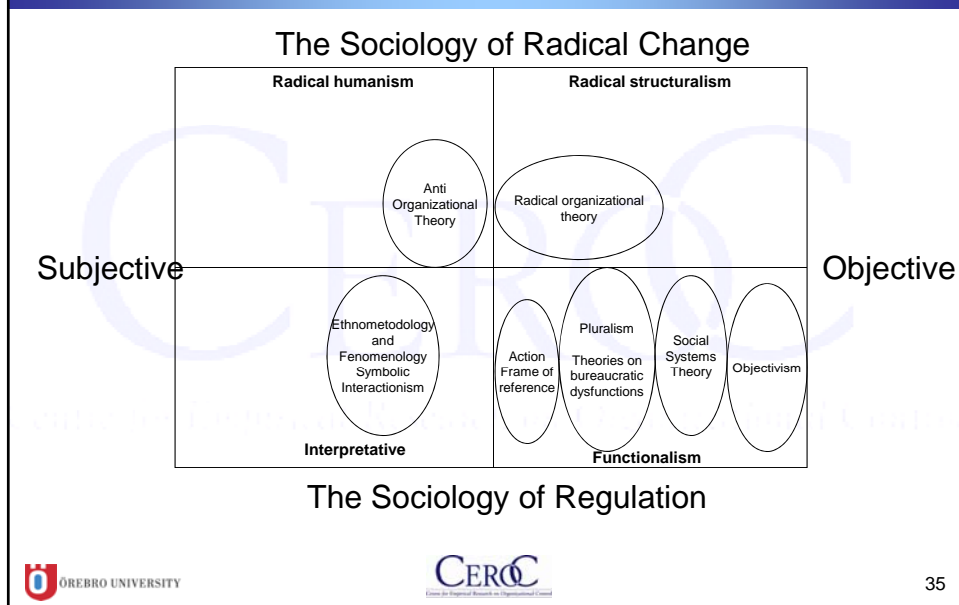
33

Klassificering av sociologiska perspektiv inom organisationsanalys (Burrell & Morgan, 1979)

34

Klassificering av sociologiska perspektiv inom organisationsanalys (Burrell & Morgan, 1979)

En epistemologisk dikotomi? Funktionalistiska vs. Tolkande perspektiv:

Funktionalistiskt

- Naturvetenskapligt ideal
- Forskningens roll är att pröva teorier och tillhandahålla material för uppställandet och utveckling av lagar.
- Teoretiska termer som inte kan observeras är inte vetenskapliga.
- Conjections and refutations → Popper.
- Sökandet efter en objektiv sanning.
- Förklaringsinriktad.
- Dominerande som synsätt och ideal inom forskningen.
- E.g. Positivism

Tolkande

- Motreaktion mot det naturvetenskapliga idealet.
- Den sociala verkligheten rymmer mening för människorna och människors handlingar är meningsfulla.
- Forskaren skaffar sig tillgång till människors vardagskunskap.
- Beaktar den sociala kontexten.
- Förståelseinriktad
- Alternativ till det dominerande synsättet.
- E.g. Hermeneutik eller Fenomenologi

Olika paradig använder ofta olika metoder

Funktionalistiska

- Nomotetisk
 - Survey undersökningar
 - Kvantitativa metoder
 - Statistiska analyser

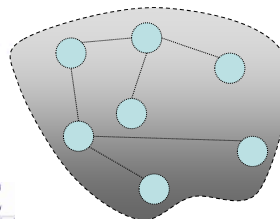
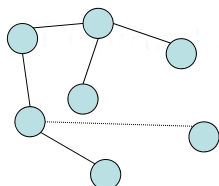
Tolkande

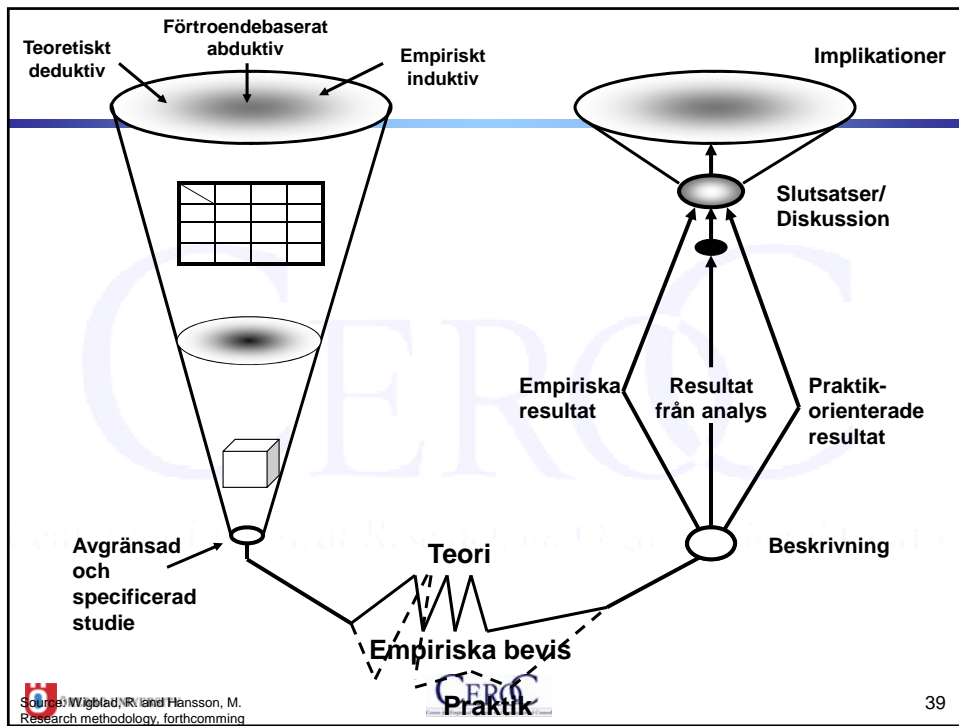
- Ideografisk
 - Fallstudier
 - Kvalitativa metoder
 - Texttolkning

- → Beakta grundläggande antaganden utifrån den subjektivistiska – objektivistiska skalan.
- Söker olika typer av kunskap

Vilken typ av kunskap söker man?

ATT FÖRKLARA (Ehrklären)	ATT FÖRSTÅ (Verstehen)
Verkligheten ses som beroende av specifika omständigheter.	Verkligheten ses som meningsfull
De mänskliga aktörerna ses som resultat av specifika omständigheter.	De mänskliga aktörerna ses som skapare av mening.
Forskarens ambition är att genom, exempelvis, modeller sammanfatta de mest kritiska och determinerande faktorerna och deras (inbördes) relationer.	Forskarens ambition är att genom, exempelvis, tolkningar problematisera och generera en djupare mening (och förståelse) för solidariteten mellan forskaren som aktör och observatör och de mänskliga aktörerna som forskaren studerar.

Sammanfattning av föreläsningen

Tema:

- Vad är kunskap?
- Vad är vetenskap?
- Vad innebär det att vara forskare?
- Vetenskapsteoretisk positionering
- Olika perspektiv inom forskningen

